

O‘RTA MAKTABLARDA INGLIZ TIL TA‘LIMIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARNI O‘QITISHNING METODOLOGIK TAVSIFI

Otaxanov Adxam Xaydarali o‘g‘li

Uychi tuman “Magnavr laconic centre” Ingliz tili O‘qituvchisi

E-mailaddress:lasetti1995@mail.ru

Annotatsiya: *Chet til ta‘limi maqsadi sifatida madaniyatning ma‘naviy qadriyatlar tizimi sifatida anglanishi tushunilmoqda. Bu o‘rinda madaniyat – tili o‘rganilayotgan xalq yoki jamiyat tomonidan turmushning maishiydan tortib falsafiygacha bo‘lgan barcha jabhalarida yaratilgan va to‘plangan, amalga oshgan yoki oshmagan ma‘naviy qadriyatlar majmuini ifodalaydi.*

Tayanch so‘zlar: *o‘quv reja, dastur, kompetensiya, kommunikativ kompetensiya Grammatik kompetensiya, grammatika, kommunikativ kompetentlik, malaka, ko‘nikma,shaxsiyfazila ,sotsiolingvistik kompetensiya.*

CEFR – Yevropa mamlakatlarida o‘quv reja, dustur va imtihon savollarini ishlab chiqish hamda darsliklar yaratish uchun tayanch yo‘riqnoma bo‘lib, unda til o‘rganuvchilar tildan foydalanish va samarali faoliyat olib borish uchun nimalarni o‘rganishlari, qanday bilim va malakalarni qay darajada egallashlari lozimligi bayon qilingan. Hujjat chet til o‘rganish va undan foydalanishning faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuviga asoslanadi. Unda chet tillarni har tomonlama barkamol shaxsni tarbiyalash, unga tanlagan sohasida muvaffaqiyatli faoliyat ko‘rsatish uchun zarur bo‘ladigan kompetensiyalar va fazilatlarga ega bo‘lishiga ko‘maklashish maqsadida o‘qitish lozimligi belgilangan.

Kommunikativ kompetensiya atamasiga o‘rganilayotgan chet til bo‘yicha egallangan bilim, ko‘nikma va malakalarni muloqot jarayonida qo‘llash qobiliyati, degan mazmunda ta‘rif berilgan. Ushbu atama tarkibidagi asosiy tushunchani ifodalovchi kompetensiya (competence) so‘zi dastlab N.Xomskiy tomonidan “grammatik kompetensiya”, ya‘ni gapiruvchi va tinglovchining til haqidagi bilimi, degan ma‘noda qo‘llanilgan. D.Xayms bola til haqidagi bilimlar (grammatika)ni o‘zlashtirish jarayonida undan to‘g‘ri foydalanishni ham, ya‘ni qachon, qayerda, kimga, qay tarzda va nima haqida gapirish maqbulligini o‘rganish orqali kommunikativ kompetentligini takomillashtirib boradi, deya kommunikativ kompetensiya atamasining muallifiga aylandi. Bugunga kelib kompetensiya insonning turli sohalarda faoliyat olib borishi uchun zarur bo‘ladigan bilim, malaka, ko‘nikma va shaxsiy fazilatlar yig‘indisini ifodalaydi. Lingvistik kompetensiya til materiallari (fonetika, leksika, grammatika) haqida bilimlar va nutq faoliyati turlari (tinglash, gapirish, o‘qish va yozuv) bo‘yicha ko‘nikmalar egallashni nazarda tutadi.*Sotsiolingvistik kompetensiya* so‘zlovchining biror bir nutqiy vaziyat, kommunikativ maqsad va xohish-istagidan kelib chiqqan holda kerakli lingvistik shakl,

ifoda usulini tanlash imkonini yaratadi. Sotsiolingvistik kompetensiya ijtimoiy-madaniy kompetensiyani o'z ichiga olib, autentik nutqning milliy xususiyatlarini: o'zi yashayotgan mamlakatning urf-odatlari, qadriyatlari, marosimlari va boshqa milliy-madaniy xususiyatlarni bilish hamda tili o'rganilayotgan mamlakat bilan taqqoslagan holda taqdim eta olish qobiliyatini ko'zda tutadi. *Sotsiolingvistik kompetensiya* – axborot sohibi (kognizant)ni shakllantirishning asosiy ko'rsatkichi bo'lib, u shaxsning o'rganilayotgan tildan kommunikativ faoliyat me'yorlari, o'zga lingvoetnomadaniy qadriyatlar va o'zga til dunyosining milliy manzarasiga uyg'un tarzda foydalana olish kompetentligini nazarda tutadi. Sotsiolingvistik kompetensiyani madaniyatlararo kompetensiyaga fikran bog'lash mumkin. Chunki sotsiolingvistik kompetensiya deganda, ko'proq ta'lim sharoitida o'quvchilarni madaniyatlararo hamkorlikka tayyorlash tushunilmoqda.

O'quvchilarga madaniyatlararo muloqotni o'rgatish birinchidan, xorijiy tildagi kodlarni o'zlashtira olish uchun nutqiy faoliyat yuritishga oid ko'nikma va malakalarni shakllantirish, ikkinchidan, turli madaniyatga mansub kommunikantlar bilan uchrashganda, ularning madaniyatini tushunishlari uchun suhbatdoshining madaniyati bilan yaqindan tanishtirish orqali amalga oshiriladi. Xorijiy til va begona madaniyat bilan tanishish o'quvchilarning dunyoqarashini, til boyligining kengayishiga xizmat qiladi.

O'quv dasturida ta'kidlanganidek, chet til va madaniyat yaxlit (integratsiyalashgan) holda o'rgatiladi. Madaniyat, bu o'rinda, inson fikri va faoliyati hosilasi tushunchasini ifodalaydi. Chet til o'rganish jarayonida o'rganilayotgan til sohiblari yaratgan madaniy merosning o'zlashtirilishi targ'ib etiladi. O'quvchini (learner) nafaqat muloqotdosh, balki axborot sohibi (kognizant) maqomida o'rganilayotgan tildan foydalanuvchi sifatida shakllantirishga ustuvor ahamiyat qaratiladi. Madaniyatlararo kompetensiya muomala jarayonida madaniyatlarning yaqinlashuvi, bir madaniyat rakursidan madaniyatlarni solishtirish, qiyoslash rakursiga o'tishdir. Chunki bu jarayonda nutqiy muloqot turli madaniyat va tilga mansub kishilar o'rtasida sodir bo'ladi. I.I.Xaleyeva madaniyatlararo kompetensiyani “turli madaniyatga va tilga mansub kishilarning o'zaro hamkorligining xos yig'indisi” - deb e'tirof etadi. Olimaning yozishicha, sheriklik, hamkorlik jarayonida turli madaniyatga mansub kishilar bir-birlarining nafaqat madaniyatlaridagi farqni bilib, his qilib qolmay, balki, bir-birlariga “begona”, “yot”, “notanish” ekanliklarini ham his qilib turadilar

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. – T.: O'kituvchi, 2012. – 432 b.;
2. Bakiyeva G., Maxkamova G., Kuldoshev A. English 3. – Tashkent, 2007.;
3. Jalolov J., Makhkamova G., Ashurov Sh.

4. Жаббарова, Ю. (2024). Chet ellik talabalar uchun lingvistik va madaniy komponentlarni o'z ichiga olgan darsliklar va o'quv qo'llanmalarini yaratish. *Лингвоспектр*, 3(1), 180-184.
5. Xujamuradovna, J. Y. (2024). MATN SHAKLLANISHIDA QARINDOSHLIK ATAMALARINING O'ZIGA XOS O'RNI. *worldly knowledge conferens*, 8(2), 71-73.
6. Xujamuradovna, J. Y. (2024). "QARINDOSHLIK" KONSEPTI SEMANTIK KO'LAMINING YAQIN VA UZOQ HUDUDLARIGA BIR NAZAR. *International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING*, 5(2), 1468-1470.
7. Жаббарова, Ю. (2023). Значение интеграционных процессов в образовании. *Актуальные проблемы обучения социально-гуманитарных наук в медицинском образовании*, 1(1), 57-64.
8. Жаббарова, Ю. (2023). Образование молодежи—судьба народа, прогресс родины. *Актуальные проблемы обучения социально-гуманитарных наук в медицинском образовании*, 1(1), 48-56.
9. Жаббарова, Ю. Х. (2023). ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА «РОДНЯ» В УСЛОВИЯХ ДИСКУРСА. In *НАУЧНЫЕ РЕВОЛЮЦИИ: СУЩНОСТЬ И РОЛЬ В РАЗВИТИИ НАУКИ И ТЕХНИКИ* (pp. 81-83).
10. Жаббарова, Ю. (2022). KINSHIP TERMINOLOGY AS AN IMPORTANT ETHNOGRAPHIC AND HISTORICAL SOURCE. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЯЗЫКА, ОБРАЗОВАНИЯ, ПЕРЕВОДА*, 3(5).
11. КОННОТАЦИЯ, Қ. Т. И. П. Жаббарова Юлдуз Хужамурадовна. *SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY*.
12. Nazim, B. (2024). THE USE OF FACT-CHECKING INSTRUMENTS IN ENHANCING MEDIA LITERACY. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(2), 440-444.
13. Nazim, B. (2024). ENHANCING INFORMATION SECURITY THROUGH IMPROVED MEDIA LITERACY MODULES. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 235-239.
14. Ziyodullayeva, K., & Bo'ronov, N. (2024). FAKE NEWS AND THEIR ROLE IN PROPAGANDA MATERIALS. *Развитие и инновации в науке*, 3(8), 55-57.
15. Бўронов, Н. (2022). МЕДИАТАЪЛИМ ФЕЙК МАЪЛУМОТЛАРГА ҚАРШИ ҚАРШИ МЕДИСАВОДХОНЛИКНИ ОШИРУВЧИ ВОСИТА СИФАТИДА. *RESEARCH AND EDUCATION*, 1(6), 241-250.
16. Khumora, Z., & Nazim, B. R. THE ROLE OF THE INTERNET IN THE SPREAD OF FAKE INFORMATION.